

Анна Рогожа,
аспірантка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
<https://orcid.org/0000-0002-7589-3857>
м. Харків, Україна

Зіставлення жіночих образів в «Східній» та «Західній» літературах: виховання і освіта (С.-М.-М. Каземі і Д.-Г. Лоуренс)

Comparison of female images in Eastern and European literature in aspects of upbringing and education

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню головних жіночих образів романів, які належать кардинально різним культурам – «західній» та «східній» в аспектах жіночого виховання та здобуття освіти. Ми виокремлюємо один із скандальних романів англійського письменника-модерніста Девіда Герберта Лоуренса (1885–1930 рр.) «Згублена дівчина» (1920 р.) та перського письменника Сейеда Мортаза Мошфеха Каземі (1904–1978) «Жахливий Тегеран» (1922 р.). Метою статті є не лише дослідження розкриття жіночого образу межі 19–20 ст. з точки зору британської та іранської літератур, але і їхнього порівняння. У ході роботи було використано комплексний аналіз, з залученням концептів культурно-історичного і порівняльно-історичного методів, а також звернення до теоретичних робіт, що були створені на засадах феміністичної критики. Обидві героїні зображені письменниками по-новому; вони не бояться кинути виклик патріархальному устрою життя і намагаються відійти від стереотипів, які міцно засіли у свідомості людей ще з давніх часів. У характеристах головних героїнь виокремлено стрімке бажання до змін і кожна з них по-своєму розкривається в «жіночому» та «фемінному» концептах. Порівняння обраних жіночих образів дає підставу для ствердження, що культура Європи та Сходу є кардинально різними і навряд чи колись будуть ідентичними. Героїня Д. Г. Лоуренса Альвіна заперечує визнання жінки як «Іниої», вона воліє вийти з влади чоловіка і його контролю, в той час коли героїня М. М. Каземі Мейн-ханум підтверджує скрутне становище жінок, бо знаходиться в середині конфлікту саме через приналежність до жіночого гендеру. Митці зображують соціально сконструйовану проблему – жінка намагається побудувати власне життя, у той час, коли соціум категорично заперечує її бажання. На думку спільноти, сионе що має робити жінка – це обмежуватись категоріями «дружина», «мати», «домогосподиня». Таким чином, письменники розкривають ментальність людей обох культур, які не бажають сприймати жінку вільною особистістю.*

***Ключові слова:** жінка, права, модернізм, Д. Г. Лоуренс, Згублена дівчина, М. М. Каземі, Жахливий Тегеран.*

Summary. *The article is devoted to the study of the main female images of novels that belong to radically different cultures – “Western” and “Eastern” in the aspects of female upbringing and education. We single out one of the scandalous novels by the English modernist writer David Herbert Lawrence (1885–1930) “The Lost Girl” (1920) and the Persian writer Seyed Mortaza Moshfeq Kazemi (1904–1978) “Terrible Tehran” (1922). The purpose of the article is not only the researching of the disclosure of the female image at the turn of the 19th and 20th centuries from the point of view of British and Iranian literature, but also their comparison. In the course of the work, a complex analysis was used, involving the concepts of cultural-historical and comparative-historical methods, as well as reference to theoretical works that were created on the basis of feminist criticism. Both characters are depicted by writers in a new way; they are not afraid to challenge the patriarchal system of life and try to move away from stereotypes that have been firmly rooted in people’s minds since ancient times. In the characters of the main heroines, a sudden desire for change is highlighted, and each of them is revealed in its own way in “female” and “feminine” concepts. A comparison of the selected female images gives grounds for asserting that the culture of Europe and the East are fundamentally different and are unlikely to ever be identical. D. H. Lawrence’s heroine Alvina denies the recognition of women as “Other”, she prefers to get out of the power and control of men, while M. M. Kazemi’s heroine Mein-hanum confirms the predicament of women, because she is in the middle of the conflict precisely because belonging to the female gender. Artists depict a socially constructed problem – a woman tries to build her own life, at a time when society categorically denies her desire. According to the community, the only thing a woman should do is limit herself to the categories of “wife”, “mother”, “housewife”. Thus, the writers reveal the mentality of people of both cultures who do not want to perceive a woman as a free person.*

Key words: *woman, rights, modernism, D. H. Lawrence, The Lost Girl, M. M. Kazemi, Terrible Tehran.*

Вступ. В умовах стрімкого розвитку суспільства відбувається створення та затвердження нових правил та установ для людей сьогодення. Звертаючись до феномену історичної і культурної пам’яті, маємо змогу прослідити наскільки важливими для формування нових положень і норм є вшанування, накопичення та передача вже набутого народом досвіду. Перед нами представлена постійно працююча система – передача індивідуального досвіду для створення оновленого майбутнього.

Однією із найбільш інтригуючих та провокативних тем, на сьогоднішній день, залишається проблема місця жінки в суспільстві. Становлення її прав та свобод пройшло великий шлях змін та трансформацій, але навіть сьогодні жінки можуть перебувати під контролем, або навіть утиском, на територіях деяких країн. Наша стаття є спробою розкриття жіночого образу в літературі, прослідити процес еволюції / трансформації її прав та свобод в найбільш вагомих для

жінок аспектах: виховання та здобуття освіти на фоні будування соціокультурних відносин. Також ми спробуємо провести порівняльний аналіз зображення жінки (в цих аспектах) в літературі, використовуючи за основу романи кардинально різних за своєю природою культур: європейської і мусульманської; твори англійського письменника Девіда Герберта Лоуренса (1885–1930) «Згублена дівчина» (1920 р.) та перського митця Сейєда Мортаза Мошфека Каземі (1904–1978) «Жахливий Тегеран» (1922 р.).

Обрані письменники є новаторами британської та іранської літератури межі 19–20 ст., бо взяли на себе відповідальність за те, що почали привертати увагу соціуму до *жіночого питання* і відрізнялись своїми сміливими поглядами та ідеями.

Методологія та методи. Теоретико-методологічним підґрунтям роботи стали традиційні і новітні засади, які дозволили провести інтерпретацію обраних жіночих образів в системному підході. Головним чином можна виокремити культурно-історичний метод (Тен, І.-А), за допомогою якого відбувався аналіз головних героїнь роману та системи соціуму навколо них. Літературознавець і філософ О. Потєбня влучно зазначив, щоб під впливом образів, що представлені в літературній площині роману, у читача може відтворюватися чуттєва реакція.

Була залучена концепція порівняльно-історичного методу (Бенфей, Т), що дала змогу осмислити творчість Д. І. Лоуренса і М. М. Каземі як письменників новаторів.

Опосередкованим було звернення до новітніх засад – концепції феміністичної критики (Фізер, І., Мої, Т., Баррі, П., Криворучко, С.). Професорка С. Криворучко зазначає, що феміністична критика зосереджена навколо образу жінки в літературі [...] в чому виявляється форма її «соціалізації» [6, с. 39]. Саме за допомогою виокремлення «феміністичного», «фемінного» і «жіночого» концептів, маємо змогу дослідити еволюцію / трансформацію обраних героїнь.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема місця жінки в соціумі почала активно привертати увагу суспільства ще з 19 ст., а література стала своєрідним підґрунтям для поширення ідей та впливу на громадськість. П. Баррі наголошує на тому, що «жіночий рух завжди був тісно пов'язаний з книжками і літературою...» [2, с. 144]. Справа в тому, що до певного моменту література демонструвала і пропагувала образи жінок, які не викликали ані поваги, ані авторитету, ані зацікавленості, що згодом зробило боротьбу з ними життєво важливою і необхідною. Література кожної країни є *особливою* та по-різному привертає до себе увагу і багато чого залежить саме від письменників. Ми вирішили провести паралель і порівняти кардинально різні за своєю суттю культури – європейську

і мусульманську, базуючись на романах «Згублена Дівчина» і «Жахливий Тегеран».

Дослідники та літературознавці сьогодення назвали англійського письменника Д. Г. Лоуренса «одним із найвидатніших письменників світу» та «творцем нової літератури» [11, с. 112]. Він привернув нашу увагу своїми сміливими мотивами і думками: письменник один із перших порушує тему сексу, людського тіла і його тілесних проявів, через це, його твори проголошувались скандальними і піддавались критиці не один раз. Також йому вдається зробити акцент на проблемі буття жінки, яка раніше існувала лише як тинь чоловіка і майже в кожній культурі і країні сприймалась як *інша* – нічого не варта без чоловіка фігура. Тут доречно буде зазначити, що критерій-термін «Інша», як пише С. Криворучко, вивела французька письменниця та ідеолог феміністичного руху С. де Бовуар. «Особистість Сімони де Бовуар (1908–1986) увійшла у світове колективне неусвідомлене ХХ ст. як культова, знакова постать» [6, с. 17] «Вона [...] кидає виклик зображенню жінки як «Іншої», як «нестачі», як частині «природи»...» [5, с. 15].

Ми не можемо сказати, що Д. Г. Лоуренс був єдиним письменником-модерністом, хто починає описувати в контексті свого роману проблеми, з якими стикається жінка. Але він є тим, хто дає своїй героїні право створити нову, власну реальність, не дивлячись ні на слова чоловіків, ні на загальні закони соціуму в якому вона живе. Тобто, він виводить її із залежних від чоловіка стосунків, демонструючи вихід із патріархальної ментальності. Героїня Д. Г. Лоуренса не розкривається лише в «жіночому» концепті, який відповідає за надані природою якості, через які жінка є слабкою; письменник розкриває її в «феміністичному» та «фемінному» концептах, які відповідають за «місце у соціумі», зорієнтованість на кар'єрі, і за розвиток природи в собі, творчу самореалізацію відповідно. Це справді є чимось новим та незвичним для літератури межі 19–20 ст.

Ще більш незвичним є звернення до *жіночого питання* для культури і літератури Східних країн. Слід зауважити, що іслам, як єдино правильний закон для життя мусульманського народу не визнає упереджене ставлення до дітей різної статі, навпаки – він його забороняє. Однак, факт дискримінації жінки від самого початку її життя не може підлягати сумнівам: «...попри відміну та навіть заборону ісламом різного ставлення до народження доньки та сина, дослідження демонструють, що родина радіє появі на світ доньки набагато менше ніж народженню сина» [7], дискримінація проявляється протягом всього подальшого життя жінки.

Письменник М. М. Каземі виокремлюється серед багатьох інших іранських митців через свої оновлені погляди на устрій та життя

суспільства рідної країни і модерне орієнтування на Європу, що було висвітлено на рівні ідей і конфліктів у його літературних творах [9, с. 92]. Він створює роман, в якому в центрі конфлікту, в центрі дискримінації є героїня – жінка, яка залишається під постійним утиском з боку соціуму. Ми вже привертали увагу до феномену історичної і культурної пам'яті, який без сумніву є важливим для кожної країни та культури; але М. М. Каземі вдається зобразити світ, в якому старі, жахливі по відношенню до жінки закони та установи так сильно укоренилися в підсвідомості людей, що просто не дають можливості для створення нового світу, в якому жінка могла б сприйматися як вільна і повноцінна особистість.

Реалії сьогодення не раз продемонстрували, що жінка є сильною, і мова йде не лише про фізичну силу, а скоріше про духовну. Та для того, щоб вона була сприйнята як повноцінна особистість, вона має бути розвинута в найвагоміших аспектах: виховання, освіта та соціальні відносини. Вже пройшов той час, коли жінка сприймалась лише як няня, чи та, що постійно прибирає і готує обід; іронія лише в тому – що далеко не в кожній країні і культурі ці часи пройшли.

Нами було здійснено декілька спроб дослідження головних жіночих образів роману європейської культури «Згублена дівчина» – Альвіни Хоутон, та однієї з головних жіночих образів іранського роману «Жахливий Тегеран» – Меїн-ханум в аспектах виховання, освіти та соціальних навичок, а також проведено їхній порівняльний аналіз.

Героїня Д. Г. Лоуренса є єдиною дитиною в родині Хоутон, про яку, напевно, не піклується ніхто окрім її няні і гувернантки міс Фрос. Сам письменник на початку роману називає дівчину «фантомним пасажиром на кораблі сімейства Хоутон», що робить її ще менш значущою в очах читача: «Героїня цієї історії – Альвіна Хоутон. Якщо ми залишили її поза увагою в першому розділі її власної історії, це тому, що протягом перших двадцяти п'яти років її життя вона справді була не врахована, була настільки затьмарена, що майже незначною» [15, с. 33] (*Переклад тут і далі Рогожа А.*). Та її *незначущість* поступово стає уявною, бо читач розрізняє інтенцію письменника виокремити Альвіну, зробити її не схожою на інші жіночі образи роману.

Дівчина не відвідувала школу, і замість цього отримувала освіту, так само як і виховання від міс Фрос, яка згодом почала сприймати дівчину як рідну доньку, чим самим зв'язала їх невидимими нитками на все життя, та стала абсолютним авторитетом для молодшої дівчини. З першого погляду, картина, яку презентує читачам Д. Г. Лоуренс, є нормальною і звичною для європейського суспільства до появи феміністичного руху. Значною мірою виховання жінок було визначене

традиційними соціокультурними нормами, які були встановлені суспільством. Однією із характеристик для описання процесу виховання дівчат можна назвати *обмежені можливості*. Той факт, що жінки мали мінімальні права для професійного розвитку та участі у суспільному житті не можуть підлягати сумнівам (щодо концептів «фемінного» і «феміністичного» – вони майже повністю відсутні). Виховання дівчат було більш зорієнтовано на суто «жіночі» сфери: сім'я, чоловік, діти, побут. Письменник пропонує *нову реальність*. Не дивлячись на те, що батьки, певно, не зацікавлені освітою доньки, бо проявляють мінімум зацікавленості та участі в цьому процесі, сама Альвіна починає ламати стереотипи патріархального устрою життя. Героїня не бажає бути однією з тих, кого письменник іронічно називає «парадом старих дів»: «У Вудхаузі був жажливий парад старих дів серед “нобів”, торговців і духовенства. Ціле місто жінок, дружин шахтарів і всіх інших, затамувавши подих, чекали на шанс, що одна з цих дочок нарешті вийде заміж» [15, с. 12]. Вона не має бажання вийти заміж за першого, кого зустрине, вона вирішує їхати до іншого міста та отримати професійну освіту медсестри-акушерки.

Складно сказати, що це рішення Альвіни було цілком зважене, навпаки, письменник акцентує увагу на тому, що це було спонтанним рішенням його героїні: «“Я хочу поїхати звідси”, – прямо сказала Альвіна. – “Я не знаю. Мені байдуже. [...] Куди завгодно, якщо я зможу вибратися з Вудхауса”» [15, с. 42]. Та головним залишається той факт, що читач слідкує за створенням нової реальності без влади патріархальності, де жінка, не спираючись на загальні права і закони, слідує за власними бажаннями, навіть спонтанними і не остаточно обдуманими.

Зауважимо, що виховуючи маленьку Альвіну, міс Фрост, на нашу думку, все таки, спиралась на загальноприйняті стандарти суспільства, такі як соціальні очікування (знову звернення до феномену культурної і історичної пам'яті). Тобто, перед Альвіною ставилися певні вимоги, задля відповідності соціокультурним стандартам: «[...] вона ходила на прогулянки, а для громадського життя ходила до конгрегаційної каплиці та на заходи, пов'язані з каплицею. Коли вона була маленькою, вона двічі ходила до недільної школи і один раз до каплиці по неділях» [15, с. 33]; вона була досить тихою і спокійною дівчиною, та іноді в неї траплялися напади бурхливих веселощів, не зовсім природніх і це «[...] бентежило міс Фрост. Вона спостерігала за дивним обличчям дівчини, яке могло набувати вигляду горгульї. [...] міс Фрост відчувала, що ніколи, ніколи не знала нічого такого абсолютно чужого, незрозумілого й несимпатичного, як її кохана Віна» [15, с. 34]. Існують певні наміри виховати дівчину згідно загальним культурним правилам, але при цьому, доросла і

досвічена жінка не нав'язує молодій героїні думку про те, що єдина її уїль в житті – вийти заміж та навчитися народжувати дітей, бо вона – *жінка*. В. Гупаловська зробила влучне зауваження щодо зображення жінки саме в межах дому: «(воно – зображення) [...] зміцнює у суспільній свідомості загалом та свідомості жінок зокрема стереотипні уявлення про приватну сферу і домашні обов'язки як винятково компетенцію жінки-домогосподарки» [3]. Міс Фрост, вшановуючи старі традиції, все-таки, відходить від стереотипів, тим самим, *рятує* Альвіну.

Ми вважаємо, що постать міс Фрост мала суттєвий вплив на становлення Альвіною сильною та вольовою особистістю. Таким чином, перед читачем представлено новий для 19–20 ст. жіночий образ, який поступово розкривається у всіх концептах. Дослідженню розкриття Альвіни Хоутон в «фемінному», «феміністичому» і «жіночому» концептах ми присвятили статтю «Жіночі стихії: образ Альвіни Хоутон в романі Д. Г. Лоуренса “Згублена дівчина”» [16], в якій прослідкували розкриття кожного з зазначених концептів в різні періоди життя героїні, перетікання одного в інший. Д. Г. Лоуренс розкриває Альвіну не лише з точки зору біології: фізично вона є тендітна і ніжна, але сильна духом.

Героїня М. М. Каземі Меїн-ханум (Ханум – *خانم* (з фарсі) звернення до жінки: «леді», «мадам», «пані») також є єдиною донькою в родині пана Ф. ес-сальтане. Питання здобуття освіти головною героїнею майже не було висвітлено письменником, але важливо зазначити, що молода дівчина вміє читати і писати, що можливо, здивує читача, бо певно, що вона єдина освічена жінка в будинку свого батька. Процес здобуття освіти героїнею Меїн-ханум було пропущено письменником (зробимо припущення, що це було зроблено задля того, щоб викликати мимовільну думку, що сама дівчина хотіла бути освіченою, а не поповнювати собою *гарем жінок*, які нічого не знають і не розуміють, чим саме є роблять себе корисним та зручним *інструментом*, яким чоловік може користуватися, керуючись власними бажаннями та намірами).

Історична та культурна пам'ять передбачає передачу загально традиційних поглядів на устрій життя і традиції країн Східної культури не стають виключенням. Період доісламського невігластва залишив значний відбиток в історії і культурі мусульманського населення, виокремившись жадливим і, навіть, жорстоким відношенням до жінок. Нашу увагу привернула книга «Жінка під покровом ісламу» [1], яка презентує давні традиції країн і народів, єдиною вірою для яких був і залишається іслам. Так, наприклад, шокуючим відкриттям для нас стало те, що новонароджених дівчат могли закопувати живцем; звичайно, це не було загальною нормою, також такі

випадки не були частими, але той факт, що були сім'ї які « [...] вбивали своїх дітей через боязнь убогості» [1, с. 9] не може не обурити сучасну людину.

На територіях деяких країн був поширеним обряд Сутта, за канонами якого жінка не мала права продовжувати своє життя у випадку смерті її чоловіка: «...вона сходить на дрова, і, піднявши ногу покійного чоловіка, прикладає до неї свій лоб в знак покори йому, потім пересідає до його голови, поклавши свою праву руку на його тіло. Після цього розпалюють вогонь...» [1, с. 10]. Таке ідолопоклонство сьогодні може викликати бурну реакцію суспільства, бо чоловік не має бути втіленням божества для жінки, яка має віддати право на власне життя, для того, щоб прослідувати за ним в інший світ.

Зауважимо, що із становленням ісламу ситуація стосовно прав та свобод жінок змінилась, відбулась певна трансформація: «...іслам відкинув пануючі до нього несправедливі порядки щодо жінки, особливо коли її вважали істотою нижчого порядку, ніж чоловік...» [1, с. 15]. Та можна зазначити скоріше те, що закони для жінок стали менш *жорсткими*; здається, що культурні традиції давніх часів міцно закріпилися в свідомості людей.

Прослідковуємо інтенцію М. М. Каземі зобразити саме таку картину. Часи, країна і міста змінилися, а більшість людей – ні. «Жінка була подібна рабині» [1, с. 10] – здається, саме з такими настановами продовжують жити як чоловіки, так і більшість жінок у романі «Страшний Тегеран». Не дивлячись на те, що Меїн-ханум була дійсно освіченою і вихованою молодою дівчиною, яка воліла слідувати волі серця і бажань, її постійно оточували люди, які нав'язували ідею неповноцінності жінки порівняно з чоловіком, але як зазначає письменник: «Меїн не належала до тих нещасних, неосвічених перських дівчат, чия доля – покійно підкорятися чужій волі і які не можуть розібратися в тому, що відбувається в житті. Вона розуміла, що слухатися батька та матір і ставитись до них з повагою – обов'язок дочки. Але вона знала, що ця покора повинна мати межі» [17, с. 71–72].

Таким чином, виховання дівчини лише опосередковано впливає на неї, воно скоріше загартовує її. Через власні якості та характер, які вона має від народження, а не через правильне виховання вона є сильною жінкою, бо наважується вступити в конфлікт з рідним батьком, який бажає використати її як інструмент для досягнення мети і отримати давно омріяний пост серед депутатів: «Але ні, доки я живий, цьому не бувати, бо тільки за допомогою цього шлюбу я можу обробити так принца К., щоб він провів мене до депутатів голосами своїх селян» [17, с. 15].

На жаль, цей конфлікт має трагічний фінал для Меїн. Здається, вся трагедія полягає в тому, що дівчина не отримала жодної підтримки;

навіть її дурна і неосвічена, але в деякі моменти, описані письменником, все-таки, любляча мати, одного разу сказала слова, які стали фатальними: «Хіба можна доньці бути настільки зухвалою, щоб у такий спосіб накидатися на батька? Кого батько вибрав, за того й маєш вийти заміж. Хіба ти не знаєш, що батько має право свою доньку у вогонь кинути і вбити? На те він та батько!» [17, с. 73]. Жінка не знає іншої, нової реальності, хоча за законами ісламу «ні батько, ні опікун не мають права примусити дівчину вийти заміж проти її волі» [1, с. 20].

Трансформація героїні є руйнівною, тому її впевнено можна назвати занепадом. Найбільше вона була розкрита з точки зору «жіночого» концепту. Питання її розкриття в концептах «фемінному» і «феміністичному», на нашу думку, можна залишити відкритим для обмірковувань; інформація про те, як саме навчалась Меїн – відсутня взагалі, при тому, що дівчина є освіченою, так само, як і відсутня інформація щодо зацікавлення дівчиною питанням працевлаштування. Зробимо припущення, що спробою письменника розкрити героїню в «фемінному» концепті може бути зображення її сприйняття сімейного життя, як мистецтво, заради якого дівчина знаходить нетривіальне рішення кожен раз, коли стикається з новою проблемою.

Дослідивши кожен із обраних жіночих образів, можна припустити, що їм характерні деякі спільні риси: обидві героїні зображені сильними жінками, які не бояться вступити в конфлікт, чи то з родиною, чи то з містом, чи то з цілим суспільством з нав'язаними правилами і установками. Вони бажають будувати життя, керуючись власними бажаннями та ідеями. Доречно було б долучити концепцію «нестача» і «бажання» французького психоаналітика Ж. Лакана, яка стала основою методології досліджень психоаналітичної критики. Про це пише С. Криворучко: «[...] “бажання” і “нестача” у характеристиках героїв художніх творів. Я акцентую увагу на “бажання” та “нестачі” героя, які є “ключами” до розуміння психіки чоловіків і жінок на межі 20–21 століть» [13, с. 62]. Незадоволеність життям героїнь романів і «нестача» власних прав та свобод спричинило появу «бажання» створювати нову реальність та відходити від застарілих канонів.

Головною відмінністю, яку можна назвати згубною, є, як це не іронічно, – жіноче оточення героїнь. В першому випадку, ми бачимо як розумна і мудра жінка міс Фрост, поважаючи старі культурні традиції, виховує сильну та впевнену у собі Альвіну, тим самим готуючи і себе і молоду дівчину до нової реальності, реальності в якій є місце свободі для жінки. Друга ситуація показує наскільки згубним може бути виховання дівчини неосвіченою жінкою / жінками, які не сприймають, або не бажають сприймати нову реальність, тим самим, руйнуючи не тільки власне життя, а життя оточуючих жінок.

Ми не просто так припустилися думки, що жінки мусульманських країн, можливо, самі не бажають сприймати нову реальність. На такі роздуми вплинула стаття від *Iran International* за 2023 рік з досить провокативним заголовком – «Перша леді Ірану Джаміле Аламолгода під час інтерв'ю венесуельському телеканалу Telesur назвала “формою насильства” те, що жінки працюють і навчаються» [8]. Жінка вважає, що процес здобуття освіти та питання працевлаштування робить їх рівними з чоловіками і категорично з цим не погоджується. Вона наголошує на тому, що жіноче населення хоче «[...] щоб жінки залишалися жінками».

Тому ми можемо дійти висновку, що питання жіночого виховання та здобуття освіти залишається відкритим, а для деяких країн, навіть, проблемним, через те, що сама жінка не має бажання бути освіченою чи працевлаштованою; вона не хоче приміряти на себе нову роль в сучасному соціумі.

Висновки з дослідження. Епоха модерності призвела до розмивання стереотипів про те, що жінка має обмежуватися категоріями «жінка», «мати», «господиня», навпаки, ця епоха дала поштовх для розвитку [10]. На подібне зображення реальності претендують обрані нами письменники. Саме тому героїні Д. Г. Лоуренса і М. М. Каземі зображені оновленими, сильними жінками, які не бояться будувати соціальні стосунки та ламати стереотипи, які були нав'язані соціумом, що є не готовим, або просто не бажає сприймати нові закони епохи. Та все-таки, ми можемо прослідкувати певну різницю між європейською та східною жінкою. Героїня Альвіна *відитовхує* від себе патріархальні установи соціуму, тим самим доводячи, що жінка не є «Іншою», вона ламає уявлення про неповноцінність жінки. Героїня Меїн-ханум підтверджує, що жінка «Інша», бо знаходиться в центрі дискримінації саме через те, що вона – жінка. Доказом є думки Меїн-ханум: «У безнадійній самоті вона думала про те, як жахливо бути жінкою в цьому світі, де жінки такі нещасні. Вона довго плакала, уткнувшись у подушку, часто здригаючись» [17, с. 19].

Культура та традиції країн Європи та Сходу є кардинально різними, особливо щодо поглядів на буття жінок і їхні права. Залишається ще багато відкритих для роздуму питань як в одній культурі, так і в іншій, головним залишається той факт – що соціум має усвідомити значущість жінки, і прийняти її самостійність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдур-Рахман аш-Шиха. Жінка під покривом ісламу. / Перекл. з перс. Мухаммад аль-Гарбі. 63 с.
2. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство і культурологія. / Перекл. з англ. О. Погинайко. Київ : Смолскіп, 2008. 360 с.
3. Гупаловська В. Гендерні детермінанти суб'єктивного благополуччя жінок: теоретичний аналіз. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. No 4. С. 208–223.

4. Криворучко С.К. Екофемінізм як інструментарій для інтерпретації літературних творів (Д.-Г. Лоуренс «Згублена дівчина»). *Література в деталях: культурологічний аспект. Всеукраїнська наукова конференція (XXI Філологічні читання пам'яті Н. С. Шрейдер): Матеріали / Упорядник Т. Є. Пічугіна. Дніпро : Тріменс ЛТД, 2024. С. 47–51.*
5. Криворучко С. К. Літературна творчість Сімони де Бовуар: еволюція художніх образів: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. ... с.
6. Криворучко С. К. Творчість Сімони де Бовуар у контексті літературного екзистенціалізму середини ХХ століття: дисертац. на здобуття наук. ступ. доктора філ. наук. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2013. 474 с.
7. Місце та роль жінки в традиціях мусульманського суспільства. / Феміністична майстерня. 2017. URL: <https://femwork.org/blog/2-mistse-ta-rol-zhinki-v-traditsiyah-musulmanskogo-suspilstva/>
8. Перша леді Ірану вважає навчання та роботу “формою насильства над жінками”. / Iran International. 2023. URL: <https://zmna.info/news/persha-ledi-iranu-vvazhae-navchannya-ta-robotu-formoyu-nasyilstva-nad-zhinkamy/>
9. Рогожа А. О. Жіноча освіта в мусульманській спільноті на прикладі роману М. М. Каземі «Жахливий Тегеран». *Література в деталях: культурологічний аспект. Всеукраїнська наукова конференція (XXI Філологічні читання пам'яті Н. С. Шрейдер): Матеріали / Упорядник Т. Є. Пічугіна. Дніпро : Тріменс ЛТД, 2024. С. 92–95.*
10. Шевчук Н. Жінка від античності до сучасності. URL: https://news.informer.od.ua/zhinka_u_riznyh_epohah
11. Ejupi, V., Siljanovska, L., Iseni, A. David Herbert Lawrence an Icon of Modernism. *European Scientific Journal, ESJ*, 10(11). 2014. P. 111–123. DOI: <https://doi.org/10.19044/esj.2014.v10n11p%p>
12. Kryvoruchko, S. Biographical fiction: love / patience in Oksana Zabuzhko's novel “Field Studies in sphere Ukrainian Sex”. *Avtobiografiya*. University of Padua. 2022. № 11. P. 293–310. DOI: <https://doi.org/10.25430/2281-6992/v11-014>
13. Kryvoruchko S. The Phenomenon of Power: Irvine Welsh *Filth*. *Astraea*, 4(1). Kharkiv, 2023. P. 48–65. DOI: <https://doi.org/10.34142/astraea.2023.4.1.03>
14. Kryvoruchko S. Ukrainian Identity of Vasyl Stus: the Concept of “Freedom” in the Movie “Prohibited”. *Balkanistic Forum*. 2024 (1). Issue No. 33/1. P. 221–239. URL: <https://www.cceol.com/search/journal-detail?id=1069>
15. Lawrence, D. H. *The Lost Girl*. Middletown : DE, 2021. 394 p.
16. Rohozha A. Female elements: the image of Alvina Houghton in D. H. Lawrence *The Lost Girl*. *Astraea*, 3(2). Kharkiv, 2022. P. 41–53. DOI: <https://doi.org/10.34142/astraea.2022.3.2.03>
17. ۱۳۴۰.۲۹۰. تهران آثار ریابر ارزش. مرتضی مشفق کاظمی، یادکاریکت شب. تهران مخوف. ناشر آثار ریابر ارزش.